

P. Rusticorum est hæc venatio. — A. Est. Vidi **A** nunquam mortuus]. Tertius semel natus et bis mortuus ^a.

P. Vidisti, et forte manducasti. — A. Manducavi. Quid [Ms., Quis] est, qui non est, et nomen habet et responsum dat sonanti?

P. Biblos in silva [Ms., Bilos in silvis] interroga. — A. Vidi hospitem currentem cum domo sua; et ille tacebat, et domus sonabat.

P. Para mihi rete, et pandam tibi. — A. Quis est, quem videre non potes [qui. . . potest], nisi clausis oculis?

P. Qui stertit, tibi ostendit illum. — A. Vidi hominem octo in manu tenentem, et de octonis [subito] rapuit septem, et remanserunt sex.

P. Pueri in scholis hoc sciunt. — A. Quis est, cui, si caput abstuleris, altior surgit?

P. Vide [Ms., Vade] ad lectum tuum et ibi invenies. — A. Tres fuere; unus nusquam [Ms., nunquam] natus et semel mortuus. [Alter semel natus,

^a Confer Symposii Ænigma 94, et Bonav. Vulcanii pag. 294.

P. Primus æquivocus terræ [Ms., meæ]; secundus Deo meo; tertius homini pauperi. — A. Dic tamen primas litteras [nominum].

P. i. v. [Ms. III,] 12 xxx. — A. Vidi feminam volantem, rostrum habentem ferreum, et corpus ligneum et caudam pennatam, mortem portantem.

P. Socia militum. — A. Quid est miles?

P. Murus imperii, timor hostium, gloriosum servitium. — A. Quid est quod est et non est?

P. Nihil. — A. Quomodo potest esse et non est [Ms., esse]?

P. Nomine est, et re non est. — A. Quid [Ms., Quis] est tacitus nuncius?

B P. Quem manu teneo. — A. Quid tenes manu?

P. Epistolam meam [Ms., tuam]. — A. Lege feliciter, fili.

OPUSCULUM SEXTUM.

DE CURSU ET SALTU LUNÆ AC BISSEXTO.

355 MONITUM PRÆVIUM.

Cl. Quercetanus inter Alcuini epistolas, sub numeris 25 et 26 duas chartas retulit, quas, cum nihil haberent formæ epistolæ, inde eximere et in hunc locum transferre, atque illis libellis adungere placuit, qui similis essent argumenti, nimirum astronomici. De hisce chartis Alcuinus intelligendus videtur, in epistola 85 ad Carolum ita scribens: « Signorum vero partitiones per horas; et quomodo convenirent novemhoræ lunares quinque diebus solaribus memini me in alia vobis dirigere epistola. »

Scriptis vero Alcuinus ad eundem sapientissimum regem plura, quibus scientiam astronomicam pro modulo sui temporis illustrare conatus est, quæ plurimam partem, prout jam superius (Col. 847) notavimus, temporum hominumque lapsu perierunt. Hanc tamen jacturam evaserunt bini libelli de Saltu lunæ et de Bissexto, qui cum chartula Calculationis de inveniendâ luna paschali etiamnum supersunt atque custodiuntur in bibliotheca Vaticana, quos inde accepi a viro eruditissimo, quem jam alibi laudavi, D. Petro Francisco Foggino, ejusdem bibliothecæ ditissimæ solertissimo custode. Exstant hi libelli ibidem inter mss. Reg. Suec. sub num. 226, fol. 18, et in cod. ms. Palatino, num. 1449, fol. 11 a tergo. Neque vero ullatenus dubito, libellos eosdem vere ad Alcuinum pertinere, cum quod illi tribuantur in illis codicibus perantiquis, tum quod ipse Alcuinus illos tanquam sui laboris partem indigitare videatur in epistolis 82 et 100. In priori ita loquitur: « Ut ad inquisita chartulæ vestræ respondeam.... pauca de ratione multiplici saltus subjicere curabo. Primum ponam quod in doctorum didici libris. Secundo, quod ratione suadente investigare valui. Tertio, quod ex mathematica quondam audita meminisse potui disciplina. » Et paulo inferius: « Has vero lunaris saltus supputationes aliquas, [quas] in alterius chartulæ [paginis] distincte notavi, ut prædixi, ex lectione paternorum sensuum scripsi: alias ex rationis conjectura investigavi; alias ex mathematicorum variis supputationibus collegi. »

C De Bissexto pariter paucis olim se ratiunculis tractare cœpisse Alcuinus testatur in epist. 100, ubi etiam profitetur se ab illo sapientissimo rege « explorandas » accepisse « chartulas calculationis lunaris vel bissextilis præparationis, in quibus inventi, » inquit, « rationes diligentissime exquisitas, acutissime inventas, nobilissime prolatas: et quod mea olim devotio de Bissexto paucis inchoavit ratiunculis, vestra sagacissima indagatio copiose complevit. » Paucas hæc ratiunculas in tractatu quem hic ex ms. Vaticano et ad finem illius edimus, contineri eo minus dubitamus, quod a stylo Alcuini nihil abludat, et cum methodo computandi, quo in aliis usus est, apprime conveniat.

D Haud displicebunt, reor, erudito lectori, quæ quidam sodalium nostrorum in ambas commentationulas Alcuini de Saltu lunæ et Bissexto observavit, et pro utriusque illustratione et correctione adjecit: « Attentus lector, inquit, id generatim advertet omnes Alcuini de Saltu lunæ calculationes ad hoc tale problema reduci posse, quomodo, nempe dato incremento lunari diurno, vel menstruo, vel annuo, calculo erui possit dies integra, quæ saltus dicitur, elapso scilicet cyclo decennovenali. Vel vicissim. Id autem Alcuinus in diversis hypothesebus resolvit, nunc incrementum menstruum ponendo quatuor momentorum et duodecimæ partis momenti, ac quingentesimæ sexagesimæ quartæ partis momenti, id est atomi; nunc quatuor momentorum et quadraginta octo atomorum, etc.; modo incrementa supponendo in temporis, modo in eclipticæ partibus data. Hoc vero vel calculi variandi gratia, vel quod magis arridet, docendi causa fecisse censendus est. Ut enim eum in schola palatii astronomiam docuisse certum est, ita et pro diversa discipulorum capacitate diversas inire vias coactus erat.

E Non minori perspicuitate de Bissexto agit, ac problema, prout ibidem ab Alcuino proponitur, capto facillimum est. Duriores vero calculorum spinas Davidi suo hac in materie reservavit, ut videre est in epist. 83, quo cum et alias sæpius fuliginosas

mathematicorum coquinas intravit, ut ipse scribit **A** epist. 82, et colligi potest ex epistolis in proœmio citatis. Quancum in priore tractatu de Bissexto non tam calculos quam multorum de hac re opiniones pertractet, quarum multæ, ut legantur, dignissimæ sunt. Manuscripta hæc corrupta quidem sunt, ac scribarum oscitantia erroribus oppleta, at hoc ipsum est de quo Alcuinus vivus jam conquestus est in epistola 84, ad Carolum.

« Cæterum etsi paucos habeamus sub nomine Alcuini calculos, plurimos tamen jam editos esse, tecto nomine, vix non suspicor^a. Certe ii tres tractatus, quos Bridefertus Bedæ scholiastes capituli 40 de temporum Ratione annexuit, et scribendi stylo et calculandi methodo Alcuinum **356** sapiunt. Simili fere suspitione quis duci posset, si ea, quæ in Glossa apud Ven. Bedam sunt tom. II, pag. 83, contulerit cum iis quæ Alcuinus ad Carolum epist. 83, et ea quæ apud Beil. tom. cit., pag. 89 (*Patrologiæ* tomo XC) cum iis quæ Alcuinus de Ratione lunæ, et multa alia. »

Demum in alio quodam codice ms. Vaticano sub num. 1449 Albino magistro tribuitur *Calculatio, quomodo reperiri possit, quo die mensis vel quota feria xiv luna Paschæ occurrat per decem et novem annos*. Scripta est, prout versus in fine a'diti testantur, ad quemdam comitem, cujus dignitatis plures Alcuinus amicos habuit, atque sæpius epistolis honoravit. Exstat quidem eadem *Calculatio* in Operibus Ven. Bedæ, tom. I, pag. 195, edit. Basileensis anni 1563, insertum libello de Argumentis lunæ; et iterum tom. II, pag. 345 (*Patrologiæ* tomo XC), assuta epistolæ ad Wichedam presbyterum de Æquinoctio juxta Anatholium. Verum hanc Appendicem illius epistolæ spuriam esse, atque a melioribus codd. mss. abesse agnoscunt ac testantur critici acutissimi Mabilionius, Franc. Chiffletius, Pagius, D. Ceillier et alii. Libellum vero de Argumentis lunæ ad Ven. Bedam pertinere merito dubitatur, cum in catalogo quem de suis operibus vir sanctus circa finem vitæ confecit, non recenseatur. Igitur ex fide cod. ms. hanc calculationem Alcuino nostro potius quam Ven. Bedæ attribuimus, ut pote scriptam anno 777, ut in contextu legitur, quando nimirum Ven. Beda diu vivere desiit.

Et ita demum finem capiunt beati Flacci Alcuini opuscula genuina, quæ reperire potuimus, omnia, quæ partim a viro cl. Andrea Quercetano primum collecta; et partim post illum ab aliis viris doctis detecta et vulgata, partim vero a nobis ex celeberrimis Italiæ, Galliæ, Germaniæ et Angliæ bibliothecis comparata fuerunt.

RATIO DE LUNA XV.

^b Luna, verbi gratia, xv Kal. April. hora noctis prima intrat in Arietem; xiiii Kal. manet in Ariete, et vi horis xiii Kalendarum, et bisse, hoc est, duabus partibus; sexta hora noctis ejusdem xiii egreditur de Ariete, et sunt horæ liiii et bisse unius horæ, quod mansit in Ariete. Quo numero horarum semper utere per singula signa. Deinde intrat tertia parte horæ septimæ noctis in Taurum, hoc est, xiii Kal. April. Computa inde liiii horas Tauro cum bisse suo; remanent ejusdem noctis, qua intravit in Taurum, trien et v horæ, et xii horæ sequentis diei. Junge his xxiiii horas xii Kal. April. quod sunt xli, et adde his ex xi Kalendarum horas xii noctis, et primam horam diei sequentis, et trien aliud secundæ horæ diei, ut habeat Taurus bisse suum plenum ex trien, quo intravit luna, et ex eo, quo exivit de Tauro. Et

^a Idque inter Opera Ven. Bedæ.

intrat hora secunda diei, inchoante bisse illius horæ in Geminos, et remanent ibi xii [*Forte*, x, scilicet numero rotundo] horæ diei xi Kalendarum. Adde his xxiiii horas de x Kalendarum, et sunt horæ xxxiiii. Junge his de nono Kalendarum xx horas, ut possis pervenire ad liv horas. Et pervenias [*Forte*, pervenies] usque ad octavam plenam ipsius diei, quando exit de Geminis. Et habent hæc tria signa clxiii [*Forte*, clxii] horas, et alias duas, quæ ex bisse trium signorum adgregatæ sunt. Et sunt horæ trium signorum cliv [*Forte*, clxiii].

Die nono Kalendarum hora vigesima prima intrat in Cancrum, et habebis ipsius diei iii horas. Has junge ad octavas et vii Kalendarum, et habebis horas lvi. His adde ex nocte vi Kalendarum duas horas ex principio noctis, et bisse tertiæ horæ: et per hos ix dies luna percurrit iii signa, additis duabus horis et bisse tertiæ horæ ex die decimo. Et intra in Leonem tertiæ parte tertiæ horæ noctis vi Kalendarum Aprilium, et habebis ipsius diei xxi horam [*Forte*, horas]. Adde his xxiiii ex v Kalendarum, et sunt horæ xlv. Adde et his ix horas ex iii Kalendarum die, et sunt horæ liiii. Adde et his trien decimæ horæ et intrat in Virginem inchoante bisse horæ x noctis; et remanent xiiii horæ de iii Kal. Junge has ad iii Kal. quæ simul ductæ sunt xxxviii. Adde his xvi expriedie Kalendarum, id est, iii hora [*Forte*, horam diei plenam vel iii horas diei plenas] diei plena. Et habent hæc sex signa dies xiii, et horas xvi decimæ quartæ diei: horas vero omnes cccxxviii.

^c Ingreditur vero Luna Libræ signum quinta hora die decima quarta, quod est pridie Kal. April. ex qua die remanent horæ viii. Has octo junge ad horas diei Kalendarum Aprilium, et erunt xxxii. His adde horas xii ex iii Nonas, et sunt horæ liiii. His adde et bisse horæ vigesimæ tertiæ ejusdem diei, quo egreditur de Libra intrans in Scorpionem, inchoante trien ejusdem xxiiii [*Forte*, xxiii] horæ. Et remanet ibi una hora ex die iii Nonarum. Adde hanc horam ad iii et pridie Nonas, et **357** erunt horæ xlix. Tene ex Nonarum die ejusdem noctis v horas et habebis liiii horas in Scorpione et trien vi horæ noctis. Deinde in Sagittarium ingreditur inchoante bisse ejusdem vi horæ noctis; et remanent ex Nonis April. xviii horæ. Has junge ad viii Id. et erunt horæ xlii. Junge his ex vii Idus xii horas, et habebis liiii horas, quibus Luna versatur in Sagittarium [*Forte*, in Sagittario].

Ingreditur vero prima hora diei incipiente Capricornum, et remanent ibi ipsius diei, vii Idus, horæ xii. Has junge ad vi Idus; et habebis horas xxxvi. His adde horas ex v Idus xviii, quod est ejusdem diei hora vi. Adde et bisse horæ septimæ, quo completo exiet de Capricorno ingrediens in Aquarium inchoante trien horæ vii, et remanent v horæ ejusdem diei. Has adde ad iii et iii Idus; et habebis horas lvi. Adde his unam horam ex pridie Idus, et trien secundæ horæ noctis, quo exiet de Aquario, ingre-

^b Epist. 25 editionis Quercetanzæ.

diturque in Pisces inchoante bisse horæ secundæ noctis pridie Id. April., et remanent de pridie Id. April. horæ $xxii$. Has adde ad Idus, et erunt horæ $xlvi$. His adde octo horas ex $xviii$ Kal. Maii, et habebis horas $liiii$. His vero computatis invenies a xv Kal. April., unde crepidinem construximus hujus calculationis $xxvii$ dies usque in $xviii$ Kal. Maii; in cujus diei noctem $viii$ horæ decurrunt. In quibus $xxvii$ diebus et $viii$ horis Luna xii signa pervolat; habentur horæ $xxvii$ dierum, quod sunt horæ $dclvi$, superadditis $viii$ horis.

Si vero vis ad $xiii$ signum lunaris cursus pervenire, computa a ix hora noctis $xviii$ Kal., in quam horam xii signa pervenerunt. Computa inde $liiii$ horas et bisse; quarum habes xvi ex $xviii$ Kal. Adde horas sequentis diei, id est, $xvii$ Kal. et fiunt horæ xl , et habebis dies $ccxv$ Kal. $xxix$ [*Forte*, et habebis $xvii$ Kal. dies $xxix$]. Adde his xii horas trigesimæ noctis, quæ pervenit in xvi Kal. et habebis horas $xiii$ signi plenas. In qua hora xii noctis plena pervenit ad coitum solis, in quo duas horas, ut æstimatur, versatur. Et videbis quod altera incensio semper erit post xii hor. Nam prima hujus supputationis regula a vespertina hora in Ariete incipiebat, et modo in matutinam horam diei pervenit secunda vice, Ariete peracto et Tauro incipiente.

Novem horas, ait Plinius, in luna pro quinque diebus computatis, id est, tantum itineris peragit luna in ix horis, quantum sol in quinque diebus. Signum habet unumquodque xxx partes: in unoquoque signo luna versatur $liiii$ horis cum bisse suo. Partire $liiii$ horas in ix , et invenies sex novies. Item sol moratur in unoquoque signo xxx dies et x semis horæ: Partire xxx per v , et invenies sex quinquies in xxx ; et sextam partem signi cujuslibet sol peragit in v diebus, dum luna sextam partem signi in ix horis peragit: novem vero diebus cxx partes peragit; item ix diebus cxx , et item ix diebus cxx , quod sunt $xxvii$ dies, per $xxiiii$ horas, et partes $ccclx$.

Videndum est, quomodo convenient $viii$ horæ, quæ supersunt in luna, v diebus qui supersunt in sole, ut pervenire possit ad totius anni dies; non enim sol his v diebus absque zodiaco circulo currit. An aliquid addendum sit in cælo $ccclx$ partibus; vel v dies dividendi sint per singulas partes; habent enim v dies cxx horas. An danda sit unicuique parti tertia pars horæ, id est, trien unum; nec enim $viii$ horæ lunaris cursus vacuæ sunt, dum computata est in $xxvii$ diebus, si unicuique diei additur tertia pars $xxiiii$ [*Forte*, $xxiiii$] partis, ut possit legitimus numerus partium impleri, hoc est, ad $ccclx$ partes pervenire; sicut in vestra acutissima et bene exquisita supputatione invenimus agendum esse.

^a DE CURSU LUNÆ.

Luna quippe velocitate sui cursus pervolat unum-

^a Videtur esse partem scripti prioris. Edit. Queret. epist. 26. Vide epist. 100.

^b Ex ms. reg. Suec. num. 226, fol. 18.

quodque signum n diebus, vi horis, ac bisse unius horæ. Unumquodque vero signum habet xxx partes. Si ergo vis scire, quantum spatium luna moretur in una qualibet de xxx partibus, sume horas duorum dierum, quæ sunt $xlviii$. Adde his vi horas cum bisse, fiunt $liiii$ horæ, quibus luna moratur in unoquoque signo. Has $liiii$ horas distribue unicuique parti per æquas portiones, dans videlicet singulis partibus singulas horas; et remanebunt tibi $xxiiii$ horæ. Has multiplica per punctos **358** ea lege, qua hora habeat quinque punctos, et fiunt puncti cxx . Hos partire per xxx , quatuor invenies; da unicuique parti punctos $iiii$, et remanebit bisse. Hoc partire per xl ostenta, quia plena hora l [*Forte*, lx] habet ostenta, et bisse duæ partes sunt unius horæ; ideo, ut dixi, xl ostenta efficiunt bisse unius horæ. Da singula ostenta singulis partibus, et remanent x ostenta. Hæc multiplica per tria, et fiunt xxx et videbis, quod luna in spatio unius horæ et $iiii$ punctorum et unius ostenti, et tertiæ partis unius ostenti tantum cursus peragit, quantum sol in $xxiiii$ horis et xxx et uno [*Forte*, xx et uno] ostentis.

^b DE SALTU LUNÆ.

PROBLEMA PRIMUM.

De saltu lunæ pauca dicamus. De hoc saltu lunæ primum interrogandum est, ubi in Scriptura de saltu lunæ commemoratur? Aut quare saltus dicitur; et in quo loco, et in quo die datarum in anno debet fieri? Et per quot annos saltus lunæ præparatur? Et quomodo crescit, et quantus in unoquoque anno, et in unoquoque mense, diligentius investigandum est, et exemplis probandum.

De saltu lunæ Dionysius commemorat dicens ^c: « Ultimus annus decennovenalis cycli epactas [*Ms.*, æpactas ita semper], id est, adjectiones lunares $xviii$ tunc retinet [*Ms.*, retinens], primo anno non xi dies, ut in cæteris annis solet, sed xii dies accommodat. Et quia xxx dierum sine voluntur, nulla epacta in principio ipsius cycli ponitur [*Al.*, nullæ epactæ.... ponuntur]. » Illum ergo diem xii , quem Dionysius adjicit super epactam xi , diem saltus sine dubio demonstrat; et propterea dicuntur in illo anno nullæ epactæ, quia non sunt congruæ, sed superflue sunt. Per x enim et $viii$ annos, xi epactæ semper additæ videntur; in illo autem anno, in quo se saltus interserit, non xi sed xii epactæ reperiuntur, verbi gratia, de $xviii$ in fine cycli decennovenalis non in $xxviii$ ascendunt epactæ, sed in xxx .

Qui sunt ergo, qui primum istum diem saltus invenerunt et addiderunt? Ægyptii sine dubio. Inde Dionysius dicit: A primo anno, qui non habet epactas lunares, hoc est, congruas pro eo, quod cum sint numeri decimi [*Leg.*, cum sint noni decimi] inferioris anni x et $viii$ epactæ, addito etiam ab Ægyptiis uno die, fiunt xxx id est, luna mensis unius integra. Illum ergo unum diem, quem dicit Diony-

^c Dionysius Exiguus, epist. ad Bonifacium et Bonum, tom. LXVII Patrologiæ, col. 25.

sius ab Ægyptiis additum, diem saltus sine dubio A demonstrat. Hic ergo saltus lunæ, incrementum vel augmentum dicitur lunare, eo quod crescit per xviii annos unus dies in luna. De quo etiam augmento lunari, hoc est, de die saltus Victorius ^a ostendit dicens: « Post xviii annos Ægyptiorum more continuato ordine hoc augmentum lunare accrescit. »

Interrogandum est igitur, in quo loco hic saltus juxta Latinos ponitur? Sine dubio in xv Decembris [Leg., xv Kal. Decembris].

Deinde scire nos convenit, quomodo hic saltus secundum Latinos in epactis, quæ currunt in xi Kal. Aprilis, ostenditur, et eo anno [Forte, et quo anno] cycli invenitur? In xvi anno videlicet saltus secundum Latinos invenitur: verbi gratia, in illo anno secundum Græcos xv sunt epactæ in xi Kal. Aprilis. B Et si contingat, ut die Dominica fiat illa epacta lunaris xv in xi Kal. April. secundum rationem Græcorum, et secundum traditionem Nicæni concilii sacratissimum Pascha tunc celebratur: secundum Latinos autem non celebrant Pascha in xv luna, sed xvi. Et sic currunt epactæ apud illos in illo anno de quarta luna in xvi, sicut in Victorio invenitur ^b, saltus causa, quia non voluerunt Latini Pascha celebrare in illa epacta Lunæ, in qua Christus passus est, hoc est luna [Suppl., xv].

359 Quomodo ergo secundum Græcos saltus demonstratur, [et] in quo die datarum invenitur? Hoc est, xv Kal. Maii. Secundum Dionysium sic demonstratur. Nam quando dixit Dionysius ^c: « Anno primo decenovenali lunari xvii, a xv Kal. Maii usque ad Nonas Aprilis, quia communis annus est, fiunt dies $\alpha\text{cclxiii}$. » In illo loco et in illo die diem saltus posuit, hoc est, a xv Kal. Maii ^d. Nam semper Dionysius a xv luna anni lunaris, sive communis sive embolismus [sit], usque ad xiiii lunam paschalem sequentis anni sic numerat. Iste ergo Dionysius xv Kalendas Maii, secundum traditionem angeli, qui Pachomio monacho ^e divina revelatione monstravit, in termino Paschali xiiii lunam in fine totius cycli xv Kal. Maii posuit; sed tamen secundum rationem naturæ xv [Leg., xiiii, nam secundum epactas luna est xiiii, sed per saltum Dionysianum luna fit xv] luna invenitur. Pro hoc Dionysius secundum rationem saltus a xv Kal. Maii, hoc est, a xv luna primum annum cycli decenovenalis incipit, et secundum traditionem angeli in xv Kal. Maii posuit terminum, et finem totius cycli in xv Kal. Maii xiiii luna. Item secundum Græcos in epactis dies saltus in xi Kal. April. demonstratur, quia tunc illo anno in principio cycli nullæ epactæ dicuntur, quia non sunt congruæ. oro

eo quod superflus sunt; tunc enim xii epactæ additæ inveniuntur de xviii in xxxii [Leg. xxx. Nam anno cycli ultimo epactæ sunt xviii et anno sequenti primo, sunt xxx, sive potius nullæ]; addito etiam ab Ægyptiis uno die ad suas xi epactas.

Quomodo ergo in luna hic dies saltus demonstratur: et quomodo crescit in unaquaque lunatione? Per iii momenta crescit in unoquoque mense, cautius et diligentius animadvertendum est. Sic demonstratur: Cum enim dicitur luna xxix [Ms., xviii] dies et semis, id est, xii horas in se habere, paulo minus junior in natura habetur, quam putatur; et ideo citior prævenit lunæ incensio, antequam xxviii dies et semis, id est, xii horæ plene finiatur. Certis enim momenti velocior est lunæ extinctio et incensio secundum naturam, quam dicitur aut putatur secundum artem. Nam iii momenti et duodecima parte momenti, et quingentesima quinquagesima decima quarta parte momenti, hoc est atomo, hoc augmentum lunare in fine uniuscujusque mensis lunaris accrescit, antequam finiatur duodecima hora dimidii diei, qui super xxviii dies est. Sic per xviii annos, id est, per xii communes et vii embolismos, qui habent menses lunares ccxxxv, ille unus dies xxiiii horarum, qui dicitur saltus, paulatim adlescere solet, usque dum prima luna fiat completa in illa hora, qua putatur luna exstingui, aut incendi. Aut xv luna invenitur in illa die secundum naturam, quando dicitur xiiii luna secundum artem et secundum rationem epactarum, sicut diximus in xv Kal. Maii, in quo die et decima quarta luna dicitur et decima quinta.

Si ergo nosse vis, quantum de hoc augmento lunari crescit in unoquoque anno per xviii annos; et quantum in unoquoque mense lunari per ccxxxv menses, diligentius animadvertete, quod in omni communi crescit una hora et viii momenti; x enim menses unam horam faciunt, si enim x quater vel quatuor decies multiplicaveris, xl momenta sunt, hoc est, una hora: et duo menses viii momenta efficiunt; bis enim quatuor viii momenta sunt. Sic in anno communi, qui habet xii menses lunares, una hora ad præparationem saltus et viii momenta crescent. Sic per x et novem annos, quasi fuissent omnes communes (vii embolismis separatim dimissis, de quibus postea dicemus) crescent per xviii annos, xviii horæ, hoc est, hora uniuscujusque anni: Item viii momenta uniuscujusque anni; sic per xviii annos clii momenta efficiuntur, hoc est, iii horæ et xxxii momenta: simul autem fiunt xxii oræ et xxxii momenta. Colligamus ergo momenta de vii embolismis, quos

^a Victorius in Præfat. Paschalis festi apud Petav. tom. II, pag. 504.

^b Victorius loc. cit. de more Latinorum hæc recenset: « Si autem die sabbati plenilunium esse contigerit, et consequenti dominico luna xv reperiri, eadem hebdomada transmissa in alterum diem Dominicum, id est, luna xxii transferri debere [Latini] dixerunt. » Hæc cum narratione Alcuini non concordant. Adverte tamen Alcuinum hic loqui de anno

decimo sexto cycli decenovenalis, in quo saltum ponere ait Latinos: de quo tacet Victorius; nisi hæc exceptio a regula generali in editis sit omissa.

^c In epist. II, tom. LXVII Patrologiæ.

^d Petavius tamen tom. I, pag. 310, asserit, saltum lunæ a Dionysio 30 Julii statutum, et sic ad Kalendarium Romanum esse translatum.

^e Epist. beati Cyrilli apud Petavium, tom. II, pag. 505.

separatim dimisimus, hoc est, IIII momenta uniuscujusque mensis embolismi. Sic ex VII mensibus, hoc est, ex septem embolismis XXVIII [Ms., XXVIII] momenta colliguntur; VII enim quater, vel quatuor septies ducti XXVIII momenta sunt. Mitte simul et XXXII momenta, quæ antea habuisti, fiunt simul LX momenta, hoc est, una hora et dimidia. Mitte simul **360** et prædictum numerum horarum, quas antea habuisti, hoc est, XXII, fiunt XXIII horæ et dimidia, hoc est, XX momenta. Si ergo per XVIII annos, collectis IIII momentis uniuscujusque mensis, CCXXXV quater multiplicaveris, vel quatuor ducenties tricies quinquies ducti fuerint, DCCCXL efficiuntur momenta. Si enim CC quater duxeris, DCCC fiunt; item XXX quater ducti CXX sunt, simul autem DCCCXX sunt; item V quater, XX fiunt, simul autem DCCCXL momenta. Hos ergo si partiri volueris per quadragenos, hoc est, per horas integras, quia XL momenta unam horam faciunt, sic partiri debes. De DCCC tolle novies XX, remanent VIII octogeni, hoc est, XVIII quadragenari, qui habent horas XVIII. Item VIII vigeni, in [quibus] bis LXXX [Ms., in bis LXXXIII, mendose] CLX sunt, hoc est, quatuor quadragenari [Ms., XLIII, rursus mendose] qui habent IIII horas; mitte simul et XVIII horas XXII fiunt; remanent XX [Ms., remanent CXX] [momenta]. Mitte illa simul et XL momenta, quæ ante habuisti super DCCC, fiunt LX momenta. Dimitte XL, hoc est, unam horam; mitte super XXII, fiunt XXIII [horæ,] et XX momenta remanent, hoc est, dimidia hora. Sic ergo per XVIII annos, sicut antea diximus, crescunt XXIII horæ et dimidia: remanet dimidia hora, hoc est, XX momenta, quæ efficitur et completur ex XII parte momenti cujusque mensis, qui sunt CCXXXV. Et ita in XII mensibus, hoc est, in uno anno communi unum momentum colligitur, et in XVIII annis, quasi tot fuissent communes, seorsum VII embolismos deserentes, sic colliguntur XVIII momenta, remanet unum momentum, quod colligitur ex VII embolismis et atomo uniuscujusque mensis. Ex mensibus enim embolismis VI, dimidium momentum colligitur, hoc est CCLXXXII [Suppl. atomi]. Item ex septimo mense embolismo colligitur duodecima pars momenti, id est, XLVII atomi. Si enim dividas momentum in XII partes, XLVII duodecies ducti, qui faciunt atomos DLXIII. Tene tibi ergo XLVII atomos, quos diximus, ex septimo embolismo, id est, ex XII parte momenti; et collige atomum uniuscujusque mensis per CCXXXV; tot atomos colligis, id est, CCXXXV. Mitte simul et XLVII, fiunt CCLXXXII, hoc est, dimidium momentum. Collige et aliud dimidium momentum, quod habuisti ex VI mensibus embolismis, id est, CCLXXXII, simul fiunt DLXIII atomi, qui faciunt unum momentum. Mitte ergo istud unum momentum ad illa XVIII momenta, quæ antea habuisti ex XII parte momenti uniuscujusque mensis; sic faciunt XX momenta, hoc est, dimidiam horam. Mitte istam dimidiam horam ad alteram dimidiam, quam habuisti super XXIII ho-

ras, fiunt XXIII horæ, hoc est, unus dies lunaris, qui dicitur saltus, sive incrementum, vel augmentum. Si ergo scire volueris, quantum de hoc lunari augmento crescit in unoquoque mense? Hoc est, IIII momenta et duodecima pars momenti, et quadragesima septima pars duodecimæ partis momenti, hoc est atomus crescit in unoquoque mense.

Interrogandum est igitur, cum dicitur luna accendi per XXVIII dies et dimidium diei, hoc est in XII hora, sed non tota duodecimæ finita (præcedit enim incensio ante IIII momenta de fine horæ duodecimæ quæ causa saltum efficit). Illa ergo incensio diei quomodo intelligi potest, utrum in die, an in nocte luna accenditur? vel qua [hora], vel quo puncto, immo etiam momento luna accendi dicitur? et utrum subincensio, vel media incensio, vel superincensio sit? Secundum æstimationem Hebræorum luna dicitur accendi post mediam diem, hoc est, post VI horas et dimidiam horam septimæ. Proinde Hebræi a media die initium diei sumunt, quia secundum lunam numerant, et in media die lunæ ætas commutatur. Inde Anatholius Alexandrinus dicit: « Omnis dies in lunæ computatione [Ms., in luna computationem] non eodem numero, quo mane initiatur, ad vesperum finitur, quia dies, qui mane initiatur usque ad VI horam et dimidiam, XIII [Fort. suppl., et] adnumeratur, eadem ad vesperum XIII invenitur. » In hoc exemplo ostendit Anatholius, quod lunæ ætas commutatur omni die post sextam horam diei in dimidia horæ septimæ; et sic putatur etiam in illa hora lunam accendi. Sed tamen hæc ratio secundum veritatem naturæ quomodo probari potest, investigandum est. **361** Si enim luna xxx semper fuisset, aut etiam XXVIII, fieri potuisset, ut in una hora, et in eodem puncto et momento, eodem diei tempore, quo primum facta est Luna, semper accenderetur finita trigesima, vel etiam vigesima nona. Sed cum XXVIII dies et semis diei, hoc est, XII horas luna in se habere monstratur, illa diei medietas incensionem lunæ mutabilem facit: et ideo, si media die lunæ accensio dicatur, computa XXVIII dies a media die incensionis lunæ, usque ad mediam diem vigesimæ nonæ diei. Adde XII horas a media die usque ad mediam noctem, tunc in media nocte illa luna accenditur. Non ergo unis eisdemque articulis temporum vel cæli climatibus lunæ accensio celebratur, et ita naturaliter in unaquaque hora et in unoquoque momento, et in omni parte cæli, super terram et sub terra, annua revolutione immo etiam menstruo circulo luna accenditur.

Interrogandum est igitur, quot nomina habet hic saltus? Hoc est, quinque. Dicitur incrementum lunare; dicitur etiam augmentum lunare; dicitur mutatio lunaris; dicitur etiam una luna crescens per omnes annos; dicitur etiam saltus. Et hic saltus, sicut diximus, in quatuor locis ponitur. Juxta Victorium et Latinos in XV Kal. Decembris ponitur. Secundum Græcos in XI Kal. Aprilis luna, quæ tunc

* De subincensione, etc., videri potest Bridefertus Bedæ scholiastes Oper. tom. II, pag. 108.

debut fieri vigesima nona, fit trigesima propter saltum. Juxta Ægyptios in vi Kal. Octobris. Secundum Dionysium in xv Kal. Maii. In illa enim die decima quarta luna dicitur et decima quinta propter saltum. Hucusque de saltu lunæ.

* ARGUMENTUM DE SALTU LUNÆ.

PROBLEMA SECUNDUM.

Si scire volueris, quomodo dies lunaris, qui dicitur saltus, præparatur [*Ms.*, Saltus præparatus, *facili errore*] et crescit per xviii annos, et quantum de hoc augmento lunari [*Ms.*, lunari, *omitt.*] in unaquaque lunatione, hoc est, in unoquoque mense lunari per ccxxxv [menses] (tot enim menses sunt lunares in cyclo decennovenali) multiplica ccxxxv quater; sive iii ducenties tricies quinquies (quia iii momenta in unoquoque mense crescut; propterea omnes menses ccxxxv multiplicantur quater) qui faciunt dccccxl momenta. Hunc autem totum numerum per xi. si partitus fueris, fiunt xxiii quadrageni et xx momenta, hoc est xxiii horæ et dimidia. Illa autem altera dimidia hora, quæ deesse videtur, si scire volueris, quomodo colligitur et quomodo crescit, sine dubio ita intelligitur: non solum enim iii momenta in unoquoque mense de hoc augmento lunari crescut, verum etiam duodecima pars momenti; insuper et atomos, id est, quingentesima sexagesima quarta pars momenti crescit in omni mense lunari: et sic in xii mensibus unum momentum colligitur. Interim illos atomos dimittentes, de quibus postea dicemus; et item per xviii annos, quasi fuissent omnes communes, vii embolismos interim deserentes, crescut xviii momenta. Unum autem momentum, quod deesse cernitur, colligitur ex vi mensibus embolismis [et atomo] uniuscujusque mensis. Ex vi enim mensibus embolismis dimidium momentum colligitur, in quo sunt atomi cclxxxii; et aliud dimidium momenti colligitur ex septimo mense embolismo [*Ms.*, embolismi], hoc est, xii pars momenti, in qua parte sunt atomi xlvi. Collige ergo et atomos uniuscujusque mensis, qui sunt ccxxxv. Mitte simul cum xlvi, fiunt cclxxxii, hoc est, aliud dimidium momentum. Mitte simul cc et cc, quatuor centeni sunt. Item lxxx et lxxx, clx sunt; et ii et ii, iii sunt, et ita simul dlxiii atomi sunt, hoc est, unum momentum, quod additum super xviii, xx momenta efficit, hoc est, alteram dimidiam horam. Mitte illam super xxiii horas et dimidiam, fiunt

* Hoc scriptum absque nomine auctoris edidit Brideferts Bedæ scholiastes tom. II Oper., pag. 145, atque inde ms. Vaticanum correximus. Concordat cum iis, quæ superius habentur col. 987, 988.

b In hoc tractatu Alcuinus problema solvit, quo, dato incremento lunari menstruo, incrementa quæruntur singulis quinque diebus competentia; his autem inventis paulatim ascendit ad incrementum totius diei, qui dicitur saltus, capiendo nempe multiplicata. Ms. admodum vitiatum pro posse correximus.

c Leg. colliguntur in illa parte. Particulæ, quæ remanent poni debent in quinto die. Nimirum Al-

xxiii horæ, hoc est, unus dies naturalis, qui dicitur saltus.

362^b ITEM DE SALTU LUNÆ.

PROBLEMA TERTIUM.

Si vis scire de saltu lunæ, quantum in unoquoque die et in unoquoque mense lunari, vel in uno anno communi, seu et circulo decennovenali, qui continet xviii annos, accrescit; diligentius animadvertendum est, quod in una die accrescut lxxvi [*Ms.*, lxxvii] atomi: verbi gratia, si nosse volueris, quomodo colliguntur lxxvi atomi, sume iii momenta et xlvi atomos, quia tantum crescut in unoquoque mense lunari, quasi in cyclo decennovenali ccxxxv [*Leg.*, quales menses in cyclo. . . . sunt ccxxxv]. Et sic illa iii momenta, et xlvi [atomi] colliguntur, qui simul ii. ccciii atomi [sunt]. Hos divide per xxx partes, ut scire possis, quantum crescut in una die; sine dubio invenies in unaquaque parte lxxvi atomos, et supersunt xxiii, quæ non colliguntur in illa particula, quæ. . . . in quinto c. Si enim collegeris xxiii quinque dies [*Forte*, quinquies], invenies cxx atomos. Iterum divide [in] xxx partes, et reperies in unaquaque parte iii atomos, ut pleniter dicere possis, quantum crevit quinto die. Verbi gratia poni debet saltus lunæ in xi Kal. Aprilis, secundum Græcos. . . . d unus dies xxiii horarum, plus quam reperis [aliis] annis: et ita x Kalendas Aprilis, hoc est, in exordio embolismi saltus conatus [*Forte*, saltus causa] crescut lxxvi atomi et. . . . [*Fort. suppl.*, et quatuor particulæ]. In secundo die clii. In tertio ccxxxviii. In quarto ccciii, et ita in quinto cclxxxiii atomi. Illi iii atomi sunt de illa particula remanentium supradictorum, et in x dies [diebus] colliguntur dclxiii [*Fort.*, dclxviii]; et xx diebus i dxxxvi, qui faciunt ii momenta, et cccviii atomos, qui faciunt unum momentum et ccxiii atomos [*Leg.*, qui faciunt dimidium momentum et ccxvi atomos]: in xxx autem diebus colliguntur atomi ii. ccciii, qui faciunt iii momenta et xlvi atomos interim supportantes: et ita in quinque mensibus colliguntur xx momenta, hoc est, dimidia hora; et in x mensibus colligitur una hora; et ita in centum mensibus colliguntur x horæ, et in cc mensibus xx horæ, seu et in xxxv mensibus colliguntur iii horæ et dimidia; in simul autem fiunt horæ xxiii et dimidia. Illa dimidia hora, quæ deesse videtur, si nosse vis, quomodo colligitur per xviii annos, computa xlvi per ccxxxv menses (tot menses sunt in cyclo decennovenali). Si

cuius ad vitandam fractionem $\frac{1}{2}$, quæ singulis diebus obveniret, quæque singulis quinque diebus $\frac{1}{5}$ hoc est, 4 atomos efficeret, via faciliore has 4 atomos elapsis singulis quinque diebus addit.

d Forte leg., *poni debet saltus lunæ xi Kal. April. secundum Græcos* [quo die epactis additur] unus dies, etc. Alcuinum hic loqui de epactis inde conjicitur, quod dicat: *Unus dies plus, quam aliis annis*. Hoc enim de solis epactis dici potest atque intelligi, cum saltus potius unum diem anno detrahat; epactis autem ob saltum non undecim sed duodecim dies accommodari soleant, ut Dionysius ait supra col. 984.

enim duxeris XLVIII ducenties tricies quinquies, simul sunt atomi XI CCLXXX, qui faciunt XX momenta, hoc est, dimidiam horam. Mitte istam dimidiam horam super XXIII et dimidiam, sunt XXIII horæ, hoc est, unus dies naturalis, qui dicitur saltus. [Continentur ergo in cyclo decennovenali dies, hoc est, VI DCCCXXXVI, et horæ CLXVI CCCCLXIII ^a.]

363^b DE SALTU LUNÆ.

PROBLEMA QUARTUM.

Si vis intelligere saltum lunæ, multiplica CCXXXV quater, faciunt DCCCXL momenta, hoc est, XXIII horas et dimidiam. Illam dimidiam horam, quæ deesse videtur, si vis intelligere, [multiplica] XLVIII atomos per CCXXXV menses, sunt simul XI CCLXXX, qui faciunt XX momenta; hoc est, dimidiam horam. Mitte ad supradictum numerum horarum, sunt XXIII horæ. Hucusque de saltu.

DE SALTU LUNÆ PER PARTES.

PROBLEMA QUINTUM.

Si vis scire, quomodo saltus per partes crescat, hoc primum intelligere debes, quod XV partes unam horam faciunt. Multiplica XV per XXIII, sunt CCCLX. Hos partire per XVIII, sunt CCCXLII, quot faciunt decies octies XVIII, et remanent [XVIII]. Da unicuique anno circuli decennovenalis XV partes, id est, unam horam, et remanent tibi omni anno III partes de illis XVIII partibus. Has multiplica per XVIII: decies novies tria sunt LVII, et remanent XVIII partes. Has junge ad LVII, in simul sunt LXXV. Partire per XV, quia XV partes unam horam faciunt, et invenies in LXXV quinquies XV, hoc est, V horas. Has junge ad XVIII, sunt XXIII horæ, et est unus dies integer per XVIII annos, qui dicitur saltus.

DE SALTU LUNÆ PER MINUTA.

PROBLEMA SEXTUM.

Si vis scire, per minuta quomodo saltus crescat, scire debes, quod X minuta horam faciunt. Multiplica X per XXIII vices, sunt CCXL. Partire per XVIII. Duodecies X et VIII [seu duodecies novemdecim] faciunt CCXXVIII, et remanent XII. [Deinde scire debes, quod unum minutum III facit momenta ^c]. Da unicuique anno X minuta, id est, horam integram, et remanent tibi minuta XXXVIII. His adde XII minuta, quæ tibi remanserunt ex priore calculatione, sunt L minuta. Partire per X, quia X minuta horam faciunt, et L minuta V horas. Hæc adde ad XVIII, et habebis XXIII horas, hoc est, unum diem naturalem, qui dicitur saltus.

^a Hæc ultima verba uncinis conclusa assuta videntur, quia quod hic inferitur ex præmissis minime consequitur, ut tentanti patebit.

^b Ven. Beda docet: « Quod hora recipiat III punctos, X minuta, XV partes, XI momenta et in quibusdam lunæ computis V punctos. » In hisce ergo divisionibus temporis Alcuinus noster cursum lunæ ad præparationem saltus prosequitur, prout scientia illius ævi et forte patientia discipulorum ejus ferebat. Calculos enim, qui nunc sequuntur de saltu lunæ per partes, per minuta et momenta et a facilitate

DE SALTU LUNÆ PER MOMENTA.

PROBLEMA SEPTIMUM.

Si vis scire diem saltus, quomodo per XVIII annos in momentis accrescat, computa momenta unius horæ, id est, XL. Multiplica XL per XXIII, et sunt DCCCXLX. [Partire] per XVIII, et invenies in DCCCXLX, decies novies L, et remanent X. Tene per singulos annos L momenta, et habebis unam horam et X momenta [vel] da unicuique anno per XVIII annos XL, id est, unam horam, remanent tibi X momenta singulis annis-cycli decennovenalis. Hos multiplica per XVIII. Decies novies X sunt CX. Adde X momenta, quæ tibi superfuerunt in priore supputatione, sunt CC. Hos partire per XLIII, faciunt bis LXXX, quod sunt III horæ. XX et XX, quæ supersunt, faciunt XL. Et est una hora; et has V horas adde ad XVIII horas, sunt XXIII horæ; et est dies integer, qui in XVIII annis per momenta accrescit.

364 ITEM DE SALTU LUNÆ.

PROBLEMA OCTAVUM ^d.

Si vis scire, ad proprietatem lunaris saltus pervenire, ut intelligas, secundum mathematicos, quo circulo [F., quo calculo vel computo] per X et VIII annos subtrahantur unus dies cursus lunæ, magis tibi attendendum est ad cæli signa et partes singulorum signorum, quam ad horam alicujus diei, hoc modo:

Igitur dies est, quod sol itineris per..... in uno die [Forte suppl. peragit. Partes enim in uno die, etc.] in circulo zodiaco dicuntur in divisione siderum, sicut nos dicimus dies in divisione annorum; quia diurnus per XXIII horarum [F., horas] cursus lunaris unus est dies anni, et una est pars cæli percurrentis [F., percurrentia aut percurrenti], et per XVIII annos una pars talis in diminutionem cursus proveniet. Et si querere velis quomodo vel qualiter illa diminutio unius partis per singulas solaris cursus [F., per singulos solares cursus] in cælo partes habet, atque per X et VIII annos sol in cursu suo CCXXVIII menses habet. Divide illam unam partem solaris cursus per CCXXVIII menses, et ducentesima vigesima octava pars unius partis peragitur.

Et si velis ad septimanas [Ms., septimanas semper] pervenire, computa septimanas XVIII annorum; sunt enim LII unius anni. Multiplica L per XVIII, sunt DCCCCL, remanent tibi duæ hebdomadæ, quæ singulis annis supersunt ex L. Multiplica has per X et VIII annos sunt hebdomadæ XXXVIII. Has adde ad DCCCCL, sunt DCCCCLXXXVIII, et adhuc remanent X et

et a brevitate illius ævi hominibus commendari necesse erat. Hinc etiam colligimus, cur veteres horam in partes, minuta, momenta et atomos divisam esse voluerint, nempe ut omnis eorum præsertim de luna calculatio absque omni esset fractionum residuo.

^c Verba uncinis conclusa videntur interpolata; non enim sermo est de saltu per momenta inveniendum. Sed neque ad sequens problema pertinet; ibi enim hora æqualis statuitur XL momentis.

^d Calculus præsentis problematis prioribus subtilior et fortassis etiam obscurior est, atque ab ordina-

viii dies, qui faciunt hebdomadas duas, et remanent A quinque dies. Adde has duas septimanas ad priorem computum ^a, fiunt septimanæ dccccxci, et remanent duo dies et horæ xviii. Una hebdomada accrescit in diminutionem saltus, nongentesima nonagesima prima pars unius partis solaris cursus, insuper et trien nongentesimæ nonagesimæ primæ partis pars.

Si vero ad dies velis pervenire, et scire desideras quanta sit per singulos dies unius diminutionis ratio, computa dies xviii annorum, qui sunt vi dccccxxvii, et hujus numeri dierum decennovenalis cycli pars singulis diebus ad diminutionem illius unius partis [accrescit].

Et si ad constellationem mathematicorum pervenire quis curet, computet horas x et viii annorum, et secundum numerum horarum dividat illam unam partem solaris cursus in uno die, et ibi erit tunc constellatio mathematica falsa, siquidem ratione inventa, sed diligenti inquisitione perscrutata. Et tamen, ut dixi, illa diminutio illius unius partis in numero horarum invenitur, in quo horæ sunt per x et viii annos. ^b Nam xviii anni habent horas clxviii et quadragies quinquages. Quarta pars cccliiii centies sexages octies. Millesima pars unius partis solaris cursus in una detrahatur illa unius solaris partis, et cursus per diem in zodiaco circulo, sicut sæpe diximus, ad diminutionem unius diei plus per xviii solet transilire in lunæ cursu, quem diem calculatores saltum nominare voluerunt.

Et ne alicui falsum videri debeat, quod in tantas divisiones partiri possit una pars zodiaci, cogitet magnitudinem solis, ut ferunt, quia major est terra; ex magnitudine enim solis conjecturam faciat latitudinum uniuscujusque partis per sidera singula, et in se reversus magis miretur opus Dei, quam suo innitatur sensu.

365 INCIPIT DE BISSEXTO ^c.

De bissexto primum nobis interrogandum est, quare dicitur bissextus? aut quid efficit Bissextum? aut de quali materia efficitur? et unde primum cœpit? et quantum de illo crescit in unoquoque anno, et quantum in unoquoque die, et in unoquoque mense? et in quo loco et in qua die datarum ponitur iste bissextus? et quis primus invenit bissextum?

Bissextus ergo propterea dicitur propter bis sextas Kalendas nominatas; sic enim dicitur sexto Kalendas

rio stylo Alcuini nonnihil recedit. Fortassis alterius scriptoris est, quem tamen cum aliis ad Carolum mittere voluit. Hic vero scriptor ait, quantitatem diei unius non modo in partibus temporis, sed etiam, imo magis, in partibus zodiaci et eclipticæ (utrumque enim confundere videtur) exprimi posse. Cum igitur saltus sit una dies in ætatibus lunæ numerandis omittenda, eam per partes eclipticæ exprimere conatur hac usus analogia: Per integrum (qui est toto cyclo decennovenali) numerum mensium vel septimanarum, vel dierum, imo etiam horarum, ad præparationem saltus peragitur spatium, quale motu proprio sol una die describit; ergo uno mense vel una septimana, vel die, imo etiam hora quota hujus spatii

hodie et sexto Kalendas cras. Vel propterea dicitur, id est bis sextas sexies; sextas autem duas horas significat. Duæ ergo horæ bis, quatuor sunt; item iiii sexies ducti xxiiii horæ sunt, propterea dicitur bissextus, quia bis sextas sexies; nam sextas ideo dicitur, qui [F., quia] sexta pars assis est, hoc est, duæ uncie, si in ponderibus interpretantur, aut duas horas significat.

Quid ergo efficit bissextum? hoc est tarditas cursus solis; inde Augustinus ^d dicit: « Breviore autem et vulgari ratione, bissextum retardatio generat solis, non ad eandem lineam cœli per cccclxv dies plene redeuntis, a qua recurrit; verbi gratia in æquinoctio vernali, quod juxta Ægyptios xi [Beda, xii] Kal. Aprilis die pervenit [Beda, provenit] solem surgentem a medio orientis, si diligenter adnotaveris, hunc anno sequenti, die videlicet eodem, aliquantulum inferius oriri reperies, nisi quadrantem adjicias, xi [Suppl. Kal.] Aprilis æquinoctium factururus. Eadem tarditatem in cæteris quoque annis servat. »

Unde ergo bissextus efficitur? sine dubio ex quatuor quadrantibus, sicut legitur ^e: Bissextus ex quadrantibus ratione per quadriennium conficitur, dum sol ad id signum, ex quo egressus est, post cccclxv dies et quarta parte diei sero adjecta revertitur.

Iste ergo bissextilis dies quot horas habet? et utrum in die tantum est, an in nocte? an etiam continet diem et noctem? et illæ quadrans, ex quo nascitur iste bissextilis dies, utrum artificialis an naturalis? Alii putant, quod iste dies bissextilis xii horas habuisset, at cæteri dies artificialis [F. leg. ut... artificiales], inde legitur ^f: « Bissextus est, per annos iiii unus dies adjectus; crescit enim per singulos annos quarta pars assis, ac ubi quarto anno assem compleverit, bissextilem annum facit. Dictus enim bissextus, quia bis sexies ductus assim facit, quod est unus dies. Quando ergo dixit, quartam partem assis in uno quoque anno crescere, tres horas ostendit; scimus enim quia assis xii uncias habet, quæ significant xii horas, quarta autem pars est xii horarum tres horæ, et sic efficitur bissextilis dies artificialiter ex tribus horis uniuscujusque anni per annos quatuor; tres enim quater ducta xii horas efficiunt; et hoc volunt probare per horas totius anni divisas per vii partes, et quod superfuerit, dicunt, quod est quadrans, qui efficit bissextilem diem, et hoc dicunt, quod ex ratione Græcorum provenit. Dividamus ergo horas totius anni, ut sciamus, quid

pars percurritur? Unde ad partes eclipticæ admodum exiguas pervenit, quas constellationes mathematicas appellat, et falsas esse ait, quia ratione inventæ sunt, nempe, ut ait Beda, in explorandis hominum genituris.

^a Desunt aliqua, ita forte supplenda: *fiunt septimanæ 990: adde et dies 4 bissextiles et xviii horas, fiunt, etc.*

^b Locus corruptus.

^c Argumentum hujus tractatus in ejus exordio perspicuum est; modus tractandi idem quem observat Alcuinus supra de Saltu lunæ.

^d Potius Beda de Temporum ratione.

^e Apud Bedam ibid.

^f Apud Bedam de Argumentis lunæ, ante medium.

remaneat super septem partes; scimus enim, quod in toto anno horæ sunt $\overline{\text{viii}}$ DCCLX , has ergo dividamus per VII partes, quasi per numerum septem dierum, qui multiplicantur per totum annum, hoc est LII septimanæ, et unus dies; dimitte ergo VII; quia VII partes sunt, hoc est VII millies, remanent tibi in DCCLX [*Leg. i DCCLX*], dimitte DCC , quia septem partes sunt; hoc est centies septem, remanent LX : dimitte DC [*L. remanent i LX*: dimitte DCC], sicut antea diximus, remanent CCLXX : dimitte CCLXXX ; quia bis septem vigeni sunt, remanent tibi LXXX : dimitte LXIII , quia $\overline{\text{viii}}$ septeni sunt, remanent XVII : dimitte XVIII , quia bis septem sunt, remanent III . Illas ergo III horas, quæ remanent super divisiones horarum totius anni, dicunt esse quadrantem artificialem, et sic ex quatuor quadrantibus per III annos unum diem bissextilem, qui habet XII horas; tres enim quater ducti, XII horas efficiunt. Sed tamen hæc ratio superscripta apud auctores reprobat. In quadrante enim non dicunt tres horas esse, sed VI et illum diem bissextilem non dicunt esse XII horarum, **366** sed XXIII , quomodo ergo [*F. subaud. fieri*] potuisset, ut ille dies bissextilis XX [*F. XXIII*] horarum esset sine nocte? Inde Augustinus (*De Temp.*, n. 8) dicit de hoc quadrante et de illa die bissextili: « III quadrantes faciunt unum diem, quem necesse est intercalari ex cursu [*Aug.*, ex curso] quadriennio, quem diem bissextilem vocant, ne temporum ordo turbetur. Ipse autem quadrans VI horas habet; totus enim dies [*Aug.*, addit: id est] cum sua nocte XXIII horæ sunt, quarum pars quarta, qui est quadrans dici, sex horæ inveniuntur. »

Hic ergo quadrans unde primum processit, et unde habet auctoritatem, interrogandum est. Hic ergo quadrans fuit a principio sæculi, ex quo factæ sunt creaturæ. De hoc quadrante Hieronymus exposuit in tractatu primi testimonii Genesis, ubi legitur: *In principio fecit Deus cælum et terram* (*Gen. 1, 1*). Hieronymus ergo dixit. ^a De hoc principio multi tractaverunt, sed hoc principium ego exopinor, de quo Andromachus historiographus Judæorum aliis pervigile scribens illum quadrantem mediatum noctis XI, quia in media nocte factus est mundus, et in media nocte iterum destruetur.

Quomodo ergo hic quadrans cognoscitur, utrum in die sit, an in nocte interrogandum est, aut variabilis sit, et per diem et per noctem? ^b « Sol enim cæli ambitum [*Beda addit annum*] per XII signa circuli zodiaci non CCCLV diebus cursum suum perficit, sed superadditis VI horis adimplere cursum suum cognoscitur; unde fit ut si, verbi gratia, nocte æquinoctiali [*Bed.*, nunc æquinoctialem] cæli locum nane oriens sol intraverit ^c in principio anni, in hunc locum æquinoctialem, anno sequenti non mane oriente sole illum annum terminat, sed sequenti meridie, et sic secundus annus finem vespere habebit; in tertio autem anno media nocte, in quarto anno

^a Locus corruptus.

^b Beda de Temporum ratione, cap. 36.

iterum in exordio diei sol in loco eodem atque in eodem signo apparebit. Sic ergo fuit in principio mundi ille quadrans a media nocte æquinoctiali usque ad mane, illi autem III dies sequentes, id est, XI Kal. Aprilis, X Kal. April., $\overline{\text{viii}}$ Kal. Aprilis, dicunt quod æquales fuerint, sed sine numero horarum inter dies et noctes, quasi LII [*F. III*] dies fuissent æquinoctiales, antequam sol fuisset creatus, ante solis enim creationem primitivæ lucis circuitu agebatur, quod nunc per solem agitur. ^d « Nam præcedens triduum, ut omnibus visum est, absque ullis horarum dimensionibus, ut puta nec dum factis sideribus, æquali lance lux est [*Bed.*, æquali lance lumen tenebrasque pandebat], pallidum diem et tenebras pandebat. Hæc autem ratio ex auctoritate Græcorum confirmatur. Legitur enim in epistola Maurini episcopi Alexandrini de his tribus diebus in principio mundi, antequam essent luminaria. Hinc ipse dixit, eadem longitudo facta est ex potentia Dei tribus primis diebus, factis in principio mundi, sed sol addidit cursum dierum, quando illuxit in mundo: quarto die luna e contrario dempsit cursum noctium, sic ergo tradunt auctores, sicut etiam in Genesi legitur, quod quarta die sol et luna facta sunt, hoc est, in VIII Kal. Aprilis in medio orientis sol ortus est. Ille ergo annus ab ortu solis usque ad ortum solis cursum suum plenum non habuit usque ad VI horas additas, hoc est, unum quadrantem; et tunc habuit finem ille primus annus media die; anno sequenti vespere, additis VI horis, id est, secundus quadrans; et sic tertius media nocte, aliis VI additis, id est, tertio quadrante; et in III anno, iterum VI horis additis, hoc est, quarto quadrante a solis ortu habuit cursum suum finitum; et sic discurrit per totum tempus ab initio usque ad finem; aliquando enim finem totius anni media die facit; aliquando vespere; aliquando media nocte; aliquando oriente sole. »

Si autem scire volueris, in quo loco est iste quadrans anno præsentis, scias quot anni sunt a principio mundi, verbi gratia, VI XXIII . Hos divide per quatuor partes, quia post III annos semper pervenit ille quadrans naturalis in illum locum, ubi fuit ab initio, hoc est in media die; dimitte ergo, $\overline{\text{viii}}$ quia quatuor partes æquales sunt, remanent $\overline{\text{ii}}$ XXIII ; dimitte $\overline{\text{i}}$ DC , quia XVI [*Ms.*, xv, mendose] centeni sunt, remanent CCCCXXIII . Dimitte CCCXC [*L. CCCXX*], quia quatuor octogeni sunt, remanent CIII ; dimitte LXXX , quia vigies quaternis sunt, remanent XXIII ; dimitte XX , quia [*Suppl. quinques*] quaterni sunt, remanent III ; tunc in media nocte ille annus finitur.

367 Hic ergo quadrans, quem diximus, in quo loco in anno, et in qua die mensis positus invenitur? Scire nos oportet, secundum Græcos in æquinoctio vernali, hoc est, in XII Kal. Aprilis, sed in fine illius diei positus dicitur. Sed quomodo fuit ab

^c Aliter nonnihil apud Bedam.

^d Beda de Temporum ratione, cap. 4.

initio, quando dicunt, quod in illo quadrante noctis, A quando primum mundus factus est, propterea ille quadrans, de quo nascitur bissextilis dies, in illo loco naturaliter in fine anni poni debet. Principium ergo anni secundum Græcos xi Kal. Aprilis est, finis autem xii Kal. Aprilis. Secundum Anatholium Alexandrinum episcopum Laudatiæ [F. Laodicæ] iste quadrans in viii Kal. Aprilis positus invenitur, quia illa die, ut tradunt auctores, sol et luna duo luminaria facta sunt, propterea viii Kal. Aprilis initium anni, et initium cycli decennovenalis secundum Anatholium dicitur ^b: « Est ergo in primo anno initium primi mensis, quod est xviii annorum circuli principium, secundum Ægyptios quidem mensis Famenoth xxvi die, secundum Macedones vero xxv die, id est, viii Kal. Aprilis ^c, in qua die B invenitur sol non solum conscendisse primam partem, verum etiam et quadrantem in ea die habere, id est, in prima parte ex xii partibus. Hæc prima particula ex xii partibus vernale est æquinoctium, et ipse [F. ipsa] est initium mensium et caput circuli, et absolutio cursus stellarum, quæ planetæ, id est, vagæ dicuntur, ac finis xii particulæ et totius circuli terminus. Manifesta ergo ratione Anatholius demonstrat istum quadrantem in æquinoctium vernale, quod est viii Kal. Aprilis secundum Latinos, sed tamen in fine viii Kal. Aprilis debet fieri, hoc est, in fine anni secundum Latinos, quia propterea Latini initium anni faciunt ab viii Kal. Aprilis, eo quod illa die luminaria facta sunt sol et luna, et sic finis anni est viii Kal. Aprilis; et propterea concurrentes solis et bissextilis dies in viii Kal. April. positi inveniuntur. »

Interrogandum est ergo, iste quadrans, de quo bissextus nascitur, in quot locis anni positus dicitur? in v locis, secundum Græcos in æquinoctio, hoc est, in xii Kal. Aprilis; secundum Anatholium in viii Kal. Aprilis, sed in fine illius diei, hoc est, inter viii et viii Kal. Aprilis, sicut diximus; secundum Isidorum bissextus dies dicitur in vi Nonas Martii, ut propterea Bissexus diceretur, quasi bis vi Nonas, id est vi Nonas hodie, et vi Nonas cras. Inde Isidorus dicit ^d: « Bissextilis dies a vi Nonas Martii usque in diem pridie Kalendarum Januariarum cursui lunæ opponitur [Beda, in lunæ cursu apponitur]. » Secun- D dum Ægyptios autem bissextus in iii Kalendas semper [Septembris] ponitur, hoc est, in fine anni secundum Ægyptios. Ægyptii enim principium anni iii Kalendas Septembris habent; secundum Romanos autem, et secundum auctoritatem Julii Cæsaris bissextus in vi Kal. Martii ponitur, inde in Macrobio legitur ^e: « Julius Cæsar statuit ut iii anno sacerdotes qui curabant mensibus et diebus, unum inter-

calarent diem, eo scilicet mense ac loco, quo etiam apud veteres menses intercalabantur [Beda, mensis intercalabatur], id est, ante ultimos [Beda, ante quinque ultimos] dies Februarii mensis, idque bissextum censuit nominandum. »

In hoc exemplo apparet quod Julius Cæsar primus bissextum diem nominavit, et propterea bissextus in vi Kal. Martii ponitur secundum Romanos, quia Romani veteres principium anni habuerunt a Martio mense, finis autem anni est in Februario mense, id est, in vi Kal. Martii. Illi autem v dies qui supersunt, intercalares dies apud antiquos erant, sicut modo apud Ægyptios sunt a viii Kal. Septembris usque in iii Kalendas Septembris. De hoc etiam die bissextili Chorus [F. Horus] Ægyptiorum tradidit dicens: « Inserendus est hic dies, antequam quintus annus incipiat. » Quo exemplo manifeste colligitur quod in fine anni bissextilis dies poni debet, cum dixit: antequam quintus incipiat.

Deinde scire nos oportet quantum de hoc quadrante in unaquaque die per totum annum, et quantum in unoquoque mense crescit. In unoquoque die crescut duæ partes momenti, et sic in tribus diebus duo momenta crescut, et in vi diebus iii momenta, in xii diebus viii momenta, in xiiii [F. xxiv] diebus xvi momenta, et ita in xxx diebus et in x horis crescut xx momenta, hoc est, dimidia hora, et sic in tribus mensibus trigenis, hoc est, in xc diebus et uno die et vi horis crescut hora et dimidia. In sex autem mensibus trigenis, hoc est, in binis nonagenis, et ii diebus et xii horis crescut iii horæ. Similiter et in aliis mensibus trigenis, quasi fuissent tot trigeni et duobus diebus et xii horis, crescut alie tres horæ, et sic crescut sex horæ quadrantis, hoc est, quarta pars diei naturalis crescut per xii menses, id est, per unumquemque annum de iii annis, et sic quatuor annis completis, et quatuor quadrantibus collectis in fine quarti anni, antequam quintus incipiat, bissextilis dies pervenit. Hucusque de bissexto.

ITEM ALIUD ARGUMENTUM DE BISSEXTO.

Si nosse vis quomodo ille quadrans naturalis [Suppl. vi] horarum, qui per totum annum crescut, quantum de eo in unoquoque die et tum in unoquoque mense crescere intelligitur, ita animadvertere, et investigare diligenter debes. Si enim dicunt [F. Sic enim dicuntur] et investigantur, quod duæ tertie partes momenti in omni die colliguntur, et ita in tribus diebus ii momenta, in vi diebus iii, in xii viii, in xxiiii xvi, in xxx autem diebus, et in x horis xx momenta colliguntur, id est, dimidia hora. Et sic in tribus mensibus trigenis et una die et vi horis

^a Videntur aliqua deesse.

^b Verba Anatholii vide apud Euseb., Hist. libro vii, cap. 32, pag. 369, edit. Cantabr. 1720.

^c Ven. Beda xi Kal. April. legendum esse contendit. Vide Petavium, tom. I, lib. vi, de Doctr. temp., cap. 44.

^d Discrepant verba Isidori in editione D. du Breuil, ubi ita leguntur de Natura Rer., cap. 6, p. 248: Bissexus autem a sexto Kal. Martii usque ad diem pridie Kalendarum Juniarum in lunæ cursu apponitur.

^e Apud Bedam.

colliguntur hora una et dimidia, id est, 1. x momenta. In vi autem mensibus, et duobus diebus, et xi horæ [F. xii horis] colliguntur cx x momenta, hoc est iii horæ in augmento, et incremento lucis, per dies clxxxii et xii 368 horas; et ita simili ratione, et investigatione aliæ iii horæ, [F. suppl. unde] quadrans naturalis efficitur, et [et videtur redundare] colliguntur in augmento, et incremento noctis, et tenebrarum a solstitio æstivo usque ad solstitium hiemale per medium annum, hoc est, per vi menses (quasi fuissent omnes æquales trigeni), et duos dies, et xii horas; et ita in unoquoque die duæ partes momenti, in xxx diebus et x horis xx momenta. In cx [Leg. xc] diebus, et in uno die et vi horis colliguntur lx momenta, hoc est hora, et dimidia; et sic in clxxx, et duobus diebus, et xii horis aliæ iii horæ in augmento noctis colliguntur, et ita per totum annum quadrans naturalis vi horarum accrescere videtur. Tres horæ in augmento luminis a solstitio hiemali usque ad solstitium æstivum. Et aliæ iii horæ in augmento noctis a solstitio æstivo usque ad solstitium hiemale. Et ita vi horæ fiunt, quæ supersunt, et remanent de cursu solis usque dum pervenit ad eandem lineam, et ad eundem locum cœli, ex quo egressus est, et ambitum zodiaci circuli per ccclxv dies et vi horas. Hucusque de bissexto pauca diximus.

• CALCULATIO ALBINI MAGISTRI.

Quomodo possit reperiri quo die mensis vel quota feria xiiii luna Paschæ occurrat per decem et novem annos.

Martius habet regulares xxxvi, et in finem viii [Beda, et minores iii]. Aprilis habet regulares xxxv, et in finem vii [Beda, et minores vii].

Primo anno circuli decennovenalis xxx est luna in xi Kal. Aprilis; eodemque anno luna xiiii quinto die Kalendarum Aprilis, id est, Nonas Aprilis. Junge v ad xxx, et sume pro regularibus mensis Aprilis eo anno, quo xiiii luna in mense Aprilem incurrit. Eo vero anno, quo mense Martio xiiii luna incurrit, trade Martio regulares xxxvi. Ex epactis utique facillime agnoscis, utrum in Martium an Aprilem xiiii luna eveniat. Si enim plus xv aut minus v epactis habes, Aprilio [Apud Bedam Aprilii] xiiii luna computatur, si vero plus v et minus xv epactis habes, Martio xiiii luna deputatur. Tene ergo regulares in Aprilio xxxv, et subtrahe epactas semper ejus anni, et quod remanserit, ipsa est dies xiiii lunæ: ut puta; tertio anno circuli decennovenalis, xii erunt epactæ; tolle xii de xxxv, et remanent xiii: tertia decima die mensis Aprilis, id est, Idus Aprilis xiiii luna occurrit. Si vero feriam quæras quartæ decimæ lunæ, adde concurrentes anni illius numero, qui relictus est, ut puta istis xiii, qui in præsentis sunt: In Aprilio quoque vii regulares: hæc omnia collige, et post

^a Ex cod. ms. Palatino Vat. n. 1449, folio 11 verso. Exstat apud Bedam tom. I Operum, pag. 195 edit. Basileensis anni 1563, insertum libello de Argumentis lunæ et assutum epistolæ de Paschæ cele-

divide per septinarium, et quod remanserit, ipsa est feria lunæ xiiii, et sic facillime ad diem Dominicum pervenies. Mense autem Martio tene regulares xxxvi, subtrahe epactas anni illius, verbi gratia, secundo anno circuli decennovenalis xi, fiunt xxv. Vicesima quinta die mensis ejusdem xiiii luna aderit, id est, viii Kal. Aprilis. Si vero feriam ejusdem diei requiras, adde numero præscripto concurrentes anni illius et regulares iii in Martio. Hisque in unum collectis, partitoque per septenarium, et quod remanserit, ipse est dies lunæ xiiii, si nihil remanserit, vii feria est. Igitur si deductis epactis, xxx remanent, tamen quodcumque superest, ipse est dies mensis, in quo quartam decimam lunam reperies. Ut eo anno, quo iii epactæ fiunt, absume iii de xxxv, et remanent xxxii; tolle xxx et remanet i. Prima die mensis xiiii luna occurrit, id est, Kalendis Aprilis. Si vero deductis epactis, xxx tantum remanent, trigesima die mensis xiiii luna evenit, quod semel intra xviii accidit annos, quando vi epactæ ascribuntur, et in iii Kal. Aprilis xiiii luna provenit. Ut te exemplis ad inveniendam instruum feriam, qua xiiii luna occurrat, ut puta anno præsentis Dominicæ incarnationis 776 ^b, sume epactas hujus anni xxxvi, deductisque eisdem de xxxv regularibus, et remanent viii et ecce nona die mensis xiiii luna erit, id est, v Idus Aprilis; junge etiam concurrentes anni præsentis, id est i ad viii et fiunt x. His adde vii, et fiunt xvii, hos partire per vii; bis septem xiiii et remanent iii, tertia feria erit luna xiiii; quarta, xv; quinta, xvi; sexta, xvii; septima, xviii; prima, xviiii, qui est dies Paschæ, videlicet quarta decima [Beda, v Idus Aprilis] luna; iii Idus quinta; iii Idus sexta decima; ii Idus septima decima; Idus xviii [Beda, xv] xviii Kal. Maias nona decima.

Secundo anno post hunc, vii [Subint. sunt epactæ] quia plus v sunt et minus xv, ad Martium pertinet xiiii luna, quam sic requires: sume regulares Martii mensis xxxvi, detrahe ab eis vii. et remanent xxviii, vicesima nona die mensis Martii, id est, iii Kal. Aprilis quarta decima luna tibi occurrit. Ad inveniendam feriam sume easdem xxviii, et adde eis concurrentes anni illius, id est ii, fiunt xxxi: in his quoque adjice regulares iii, et erit omnis summa xxxv; partire per vii et vii: quinquies enim vii fiunt xxxv, et nihil remanet, quia septima feria erit luna quarta decima, iii Kal. Aprilis: et quinta iii Kal. Aprilis ipse est dies Dominicus Paschæ. Etiam sic per singulos circuli decennovenalis annos semper his regularibus, et hac ratione annuis epactarum deductis diebus, decimam quartam sine errore reperies lunam et illis regularibus cum currente numero præscripto junctis, feriam quoque decimæ quartæ lunæ sine scrupulo investigabis, et sic computatis

bratione, ad Wichredam presb., tom. II, pag. 345 (Patrologiæ tomo XC, col. 605 et 710).

^b Ita etiam apud Bedam, qui tamen diu ante hunc annum mortuus est.

feriis quæ supersint septimanæ illius, lunæ quoque A
ætatem crescentis singulis appone diebus, et tunc
simul locum lunæ et ætatem citissime invenies.

Hæc, dilecte comes, proprio argumenta labore
Descripsi tibi, tu dic quo munere mecum
Certares hodie, do talia dum tibi fessus.

BEATI FLACCI ALBINI

SEU

ALCUINI

GAROLI MAGNI MAGISTRI

OPERUM PARS OCTAVA. -- OPUSCULA DUBIA.

369 MONITUM PRÆVIUM.

Præter opera quæ certis argumentis beato Alcuino, tanquam genuini ejus partus, asseruntur, hucusque a nobis exhibita, alia nonnulla circumferuntur partim jam impressa, partim in codd. mss. etiamnum contenta, quæ quidem eundem beatum virum auctorem habere non immerito videntur; rationes tamen quibus illi eadem vindicari solent aut possunt, non adeo perspicuæ sunt, ut non aliquem de vero auctore dubitandi locum relinquunt criticis severioribus. Et certe nihil facilius est quam in iudicio de auctore libri cujusdam reconditæ ætatis, genuinis parentis sui characteribus destituti, falli aut allucinari. Sunt et alia quæ ad Alcuinum pertinere diu credita fuere, posthac tamen deprehensa sunt, partus illos aliorum esse vel Alcuino suppositos. Quapropter cum veritatis intersit ut genuina celeberrimorum scriptorum opera a dubiis ac suppositis secernantur, religioni nobis duximus ea invicem confundere ac commiscere. In hac igitur parte dubia beati Alcuini opuscula dabimus; in sequentem vero supposita amandamus, ordine materialium eodem, quo in genuinis usi fuimus, servato.

Inter dubia igitur recensemus primo, Confessionem fidei a viro celeberrimo D. Petro Franc. Chiffletio S. J. sub nomine Alcuini ex vetusto codice mss. editam; cui præmittimus magni nostri Mabillonii disquisitionem pereruditam de illius antiquitate et auctore, quam in subjunctis notis defendimus adversus crises levissimas D. Jacobi Basnagii. Secundo loco recensemus disputationem puerorum cum interrogationibus et responsionibus circa varias materias; veluti de opere sex dierum, de Dei Nominibus; de sex ætatibus mundi, etc., descriptam ex antiquissimo codice ms. illustrissimi capituli cathedralis Salisburgensis. Ubi in Monito prævio rationes proferimus cur idem opusculum ad Alcuinum pertinere possit. Tertio recensemus Propositiones ad acuendos juvenes, ad fidem cod. ms. illustrissimi monasterii Einsiedlensis. Quarto demum addimus versus quosdam seu carmina ex variis editionibus et quibusdam manuscriptis.

Expectabant fortassis viri eruditi, si non inter genuina, inter dubia saltem exhiberi Breviarium illud fidei adversus Arianos, quod primo absque nomine auctoris publici juris fecit Jacobus Sirmondus, et exstat Tom. I Oper. var., pag. 224, quod vero posthac sub nomine Alcuini diaconi in perantiquo codice cathusiacæ Portarum deprehendit laudatus

B D. Chiffletius S. J. Et certe sunt nonnulli celebres scriptores, qui codici tam vetusto fidem haud denegandam censeant. Veruntamen editores Operum sancti Leonis I papæ tom. I, p. 285, monent Alcuino hoc opusculum adjudicari non posse: tum quod ab ejus stylo alienissimum est; tum quod rebaptizatio ab Arianis usurpata Alcuini ætati non convenit; sicut nec convenit interpretatio vetus nonnullorum locorum sacre Scripturæ, quæ in eodem opusculo adhibetur. Accedit et alia ratio, quæ nos pene cogit ne in favorem Alcuini nostri sententiam feramus, et miramur eam neminem eruditorum hucusque observasse. Totus nimirum textus hujus Breviarii insertus est epistolæ sancti Benedicti abbatis Anianensis ad Guarnarium filium, cui hoc opusculum mittit sub titulo: *Nubis [Seu Nubecula] testimoniorum 370 catholice fidei de Incarnatione Domini et sancta et individua Trinitate; et de iteratione baptismatis devitanda*. Quod celeberrimus Baluzius ex cod. 4310 bibliothecæ Colbertinæ edidit libro v Miscell., pag. 1, etc. Vel ergo hoc Breviarium ad beatum Benedictum Anian. pertinet, cui tamen æque obstant rationes superius ex observatione editorum Operum sancti Leonis allatæ; vel certe Alcuino tribui non potest, quocum ille familiari amicitia usus est, quique auctorem ignorare non potuisset, sed cum honore nominasset. Nobis videtur Breviarium illud seu nubeculam testimoniorum vetustioris cujusdam esse auctoris a beato Benedicto ad discipulum suum Guarnarium missum, ut illum prænuñiret adversus errores tunc in Hispania exortos aut gliscentes.

Demum etiam ab hoc loco amandamus libellum de Partibus orationis, quem sub nomine Albinii habemus ex cod. ms. bibl. Vaticanæ 1491; quem ad opuscula dubia Alcuini aliquando referre voluimus. Codicem enim præfatum falsum auctoris nomen præferre nos docuit rara, quæ nuper ad manus nostras delata est, Putschii Collectio grammaticorum antiquorum, edit. Hanoviz 1605, ubi idem scriptum exstat pag. 1858, sub nomine Sergii commentantis in editionem secundam Donati.

Primo ergo loco damus solidam et eruditam Disquisitionem Mabillonii, quæ exstat inter vetera ejusdem Analecta edit. 1723, pag. 490. Duo vero hic egit vir doctissimus. Primo demonstrat cod. ms. quo Confessio illa fidei sub nomine Albinii continetur, adeo antiquum esse, ut ævum Caroli Magni proxime attingat. Secundo ostendit illam Confessionem ad

* Vide Hist. lit. Galliz, tom. IV, p. 326.